

De sociale dimensie van de GVB-hervorming

1. WAT IS DE SOCIALE DIMENSIE VAN DE VISSERIJSECTOR IN DE EU?

In 2007 (het recentste jaar waarvoor volledige gegevens beschikbaar zijn) bedroeg het aantal voltijdse banen in de visserijsector van de EU (vangstsector, aquacultuur, verwerking en ondersteuningsdiensten voor de andere segmenten) in totaal bijna 355 000. Het vangstsegment nam bijna 145 000 banen voor zijn rekening (46 %), het verwerkingssegment 137 000 (34 %) en de aquacultuur 55 000 (16 %). De ondersteuningsdiensten slokten de resterende 4 % op (18 000 banen). De kleinschalige kustvloten (vaartuigen van minder dan 12 meter met passief tuig) zorgen met ca. 80 % van de EU-vissersvaartuigen voor 40 % van de werkgelegenheid in de vangstsector.

In de volledige EU-economie staat de visserijsector van de EU voor minder dan 0,2 % van de totale werkgelegenheid. Let wel: de sector is een belangrijke bron van werkgelegenheid in bepaalde lidstaten (zoals Griekenland, met 1,5 %), regio's (zoals het Spaanse Galicië, met 3 %) en kustgemeenschappen (zoals het Ierse Killybegs, met 68 %). De werkgelegenheid gaat echter in dalende lijn en volgt hiermee de evolutie in de meeste primaire sectoren in de EU – sinds 2002 daalde het aantal banen in de vangstsector met 31 % en in de aquacultuursector met 16 %. De verwerkingssector kon het banenverlies beperken tot 6,5 % dankzij de toenemende invoer uit verschillende lidstaten en uit derde landen.

2. MET WELKE SOCIALE PROBLEMEN HEEFT DE VISSERIJSECTOR IN DE EU TE KAMPEN?

Naast de **afkalvende werkgelegenheid** (vooral in de vangstsector) is in de beoordeling van de effecten van de GVB-hervorming als knelpunt aangemerkt dat de vangstsector **weinig aantrekkelijk** is, met name voor de nieuwe generatie vissers. Uit een recente studie over 24 kustgemeenschappen blijkt dat vloten steeds meer moeite hebben om volledige bemanningen met lokale, gekwalificeerde mensen te vinden, en een beroep moeten doen op buitenlanders of, wat het kleinschalige vlootsegment betreft, zelfs op bemanningsleden die de wettelijke pensioenleeftijd al voorbij zijn.

Redenen waarom deze banen niet aantrekkelijk genoeg worden bevonden, zijn de relatief lage lonen (vergeleken met banen aan de wal), de zware werkomstandigheden en de veiligheidsproblemen. Daar komt nog bij dat **de banen die afhankelijk zijn van de visserijsector, in de meeste kustgebieden in aantal afnemen**. Het is nog maar de vraag of de resterende banen uiteindelijk toekomstbestendig zullen blijken.

Bovendien maakt de aquacultuursector in Europa de laatste jaren een periode van stagnatie door en slaagt hij er niet in om, zoals verwacht, broodnodige banen in het Europese kustgebied en achterland te creëren. Met zijn ten opzichte van de vangstsector hogere gemiddelde lonen en betere werkomstandigheden heeft de aquacultuursector wel degelijk het potentieel om aantrekkelijker banen te creëren, maar dit potentieel is in Europa nog niet volledig ontsloten.

3. WAT ZOU ER GEBEUREN ALS HET GVB NIET WORDT HERVORMD?

Uit de simulaties die in het kader van de beoordeling van de effecten van de GVB-hervorming zijn uitgevoerd, blijkt dat de daling van de werkgelegenheid in het vangstsegment dan zou doorzetten, tegen een gestaag tempo van 1 – 2 % per jaar. De kwaliteit van de banen op het gebied van lonen en veiligheid zou laag blijven. Een dergelijke evolutie zou de leefbaarheid van de meest kwetsbare kustgemeenschappen

ernstig onder druk zetten.

4. WELKE SOCIALE DOELSTELLINGEN WORDEN MET DE HERVORMING VAN HET GVB NAGESTREEFD?

Sociale duurzaamheid is één van de kerndoelstellingen van het GVB. Met de hervorming van het GVB wordt ingezet op de verwezenlijking van de volgende sociale doelstellingen op middellange en lange termijn:

- het omkeren van de daling van de werkgelegenheid in de visserijsector, en met name in het vangstsegment;
- het aantrekkelijker maken van de visserijsector, en wel in die mate dat deze sector leverancier van hoogwaardige banen wordt;
- het garanderen van de leefbaarheid van de kustgemeenschappen door het stimuleren van economische groei en werkgelegenheid;
- het faciliteren van de overgang naar duurzame visserij;
- het ontsluiten van het potentieel van de Europese aquacultuur om uit te breiden en nieuwe banen te creëren in de aquacultuur op zee en de aquacultuur in het binnenland.

Alle instrumenten van het nieuwe GVB moeten bijdragen tot de verwezenlijking van deze doelstellingen, maar het voornaamste instrument op dit gebied wordt het nieuwe Europees Fonds voor maritieme zaken en visserij (EFMZV). Het fundamentele verschil ten opzichte van het Europees Visserijfonds zit in de manier waarop de openbare financiële middelen worden aangewend: waar dit geld in het kader van het EVF vooral naar vlootsubsidies en dus naar de eigenaren van de vaartuigen ging, daar zijn de EFMZV-fondsen met name bestemd voor collectieve acties en voor het stimuleren van de leefbaarheid van de kustgebieden. In het kader van het EFMZV wordt daarom voorgesteld de meeste vlootmaatregelen af te schaffen en het daarvoor bestemde deel van de financiering te gebruiken om de vloten en de aquacultuursector (via innovatie, waardetoevoeging en afzetmaatregelen) economisch rendabel te maken en om de ontwikkeling en diversifiëring van op de visserij aangewezen gebieden te stimuleren.

5. HOE KAN DE DALING VAN DE WERKGELEGENHEID IN DE VISSERIJSECTOR WORDEN OMGEBOGEN?

Sociale duurzaamheid wordt pas een haalbare kaart als eerst het doel van ecologische duurzaamheid wordt verwezenlijkt. Uit de simulaties in de beoordeling van de effecten van de GVB-hervorming blijkt dat zodra de MDO-niveaus (maximale duurzame opbrengst) worden gehaald, de TAC's zullen stijgen - globaal met ten minste 20 % tegen 2020. **Zo een aanzienlijke stijging brengt mogelijkheden voor extra banen in de vangstsector met zich mee** – volgens de simulaties zal de werkgelegenheid per vaartuig al na 2017 toenemen. Deze samenhang wordt bevestigd door ervaringen van landen zoals Nieuw-Zeeland, dat beheersinstrumenten voor de overgang naar duurzame visserij heeft ingezet die zeer vergelijkbaar zijn met de in het kader van de GVB-hervorming voorgestelde instrumenten en die daar hebben geleid tot een toename van de vangsten en bijgevolg van de kapitaalinvestering en de werkgelegenheid in de vloot.

De EU heeft trouwens dezelfde ervaring opgedaan, met 13 EU-bestanden op MDO-niveau en een aantal andere die dat niveau over een of twee jaar zullen bereiken. Dit heeft geresulteerd in een toename van de TAC's voor 2012 (voor haring in de Keltische Zee, kabeljauw in de Ierse Zee, zeeduivel in het zuidwestelijke deel van de Atlantische Oceaan en haring in de Noordzee - om er maar een paar te noemen). Precies deze verhoogde TAC's hebben bijgedragen tot het behoud van de werkgelegenheid in de

sector dankzij de aanzienlijke extra inkomsten die ze de vissers opleveren. Deze extra inkomsten kunnen oplopen tot 10 miljoen euro voor de haringvissers in de Keltische Zee, 13 miljoen euro voor de kabeljauwvissers in de Ierse Zee en 12 miljoen euro voor de zeeduivelvissers in het westelijke deel van de Atlantische Oceaan. De stijging zal het grootst zijn bij haringvissers in de Noordzee: hun inkomen kan als gevolg van het duurzame beheer van dit bestand met het oog op het bereiken van de MDO in 2015 verdubbelen tot 212 miljoen euro.

Wat hierbij echter niet uit het oog mag worden verloren, is dat voor het bereiken van de MDO-doelstellingen een moeilijke overgangperiode, met naar verwachting extra banenverlies, moet worden doorgemaakt in EU-vloten die aangewezen zijn op overbeviste bestanden en te kampen hebben met overcapaciteit – kenmerkend voor de meeste EU-bestanden. In het kader van het nieuwe EFMZV zal steun beschikbaar worden gesteld om vissers door de woelige wateren van de overgangperiode heen te helpen op koers naar ecologische duurzaamheid. Het is zaak hierbij de net toegelichte gegevens goed in het achterhoofd te houden: de economische beloning voor de problemen op korte termijn is de inspanning meer dan waard en bovendien zal de extra economische welvaart een positieve impact hebben op alle kustgebieden in de EU.

Een toename van de vangsten en van de aquacultuurproductie zou ook **extra banen in de verwerking** opleveren – een 4500-tal, wordt geraamd, vooral in op de visserij aangewezen kustgebieden.

De extra aandacht voor de aquacultuur zou ook in dat segment meer werkgelegenheid moeten creëren, op voorwaarde dat de lidstaten in hun nationaal beheer van potentiële aquacultuurlocaties in het binnenland en de kustgebieden de juiste prioriteit aan de aquacultuur toekennen. Ook wordt verwacht dat banen zullen worden gecreëerd in het kader van as 4 van het EVF, die nu vruchten begint af te werpen en dat zal blijven doen tot 2015.

Tot slot zijn er in het kader van de beoordeling van de effecten van het EFMZV ramingen op basis van de ervaringen met LEADER (dat model heeft gestaan voor as 4) opgesteld waaruit blijkt dat **meer aandacht voor de pijler territoriale ontwikkeling tegen 2022 12 500 banen in de kustgebieden zou kunnen opleveren** zowel in als buiten de maritieme sector.

6. HOE KAN DE VISSERIJSECTOR AANTREKKELIJKER WORDEN GEMAAKT?

Om met name de vangstsector aantrekkelijker te maken, zijn maatregelen nodig om enerzijds de inkomens en de lonen te verhogen en anderzijds de arbeidsomstandigheden, de opleiding en de veiligheid te verbeteren.

Inkomens en lonen zouden er dankzij de bevissing van duurzame bestanden op vooruitgaan, zoals blijkt uit simulaties in het kader van de beoordeling van de effecten van de GVB-hervorming **zou het gemiddelde loon met een hervormd GVB bijna verdubbelen** ten opzichte van de situatie waarin een hervorming achterwege zou blijven.

De volgende EFMZV-maatregelen hebben tot doel **de kosten van de visserij te verlagen of de inkomens te verhogen**:

- maatregelen om de overgang naar een ecologisch duurzaam GVB te vergemakkelijken: aankoop van selectief vistuig, investeringen in voorzieningen voor de opslag van bijvangst aan boord, investeringen in havenvoorzieningen voor de aanlanding van ongewenste vangsten, enz.;
- steun voor afzet en bedrijfsontwikkeling met als doel het inkomen van de vissers te

verhogen door deze meer te betrekken bij de verkoop en de afzet van hun producten. Steun ter verbetering van productkwaliteit, etikettering en certificering en steun voor de ontwikkeling van nieuwe markten;

- verbetering van de marktorganisatie via verhoging van de steun voor producentenorganisaties en bevordering van collectieve projecten die door de visserijorganisaties worden gedragen;
- nadruk op innovatie als stimulans voor het lanceren van nieuwe ideeën en nieuwe producten in de hele waardeketen;
- steun voor nieuwe, door vissers gedragen activiteiten die het inkomen van deze vissers kunnen aanvullen (betrokkenheid bij NATURA 2000-beheer, afvalverzameling).

Voorts moet het EFMZV een belangrijk instrument worden voor het **verbeteren van de arbeidsomstandigheden, de opleiding en de veiligheid**. In dit verband zal uit het EFMZV steun worden verleend voor:

- maatregelen op het gebied van veiligheid en gezondheid, met inbegrip van zowel modernisering aan boord als individuele veiligheidsuitrusting, en maatregelen die bijdragen tot betere arbeidsomstandigheden;
- professionele adviesverlening en opleiding ten bate van echtgenoten van vissers om hen te helpen het familiale visserijbedrijf te exploiteren, en
- beroepsopleiding, omscholing en een leven lang leren.

Al deze maatregelen zouden met name de banen in de vangstsector aanzienlijk aantrekkelijker moeten maken. Voorwaarde daarvoor is wel dat de lidstaten in de operationele EFMZV-programma's voorrang geven aan deze maatregelen. De instrumenten van het hervormde GVB geven de lidstaten voldoende speelruimte om sociale doelstellingen te omschrijven en te verwezenlijken, op voorwaarde dat de voorkeuren van de lidstaten geen afbreuk doen aan het potentieel van de GVB-hervorming om op korte termijn een situatie van ecologische duurzaamheid te bereiken.

Om de aantrekkelijkheid van de sector nog verder te verbeteren, is het van groot belang dat de lidstaten snel werk maken van de ratificatie van twee belangrijke verdragen, beide van de IAO, die betrekking hebben op vissers, namelijk verdrag C 188 over arbeid in de visserij en het verdrag betreffende de normen voor zeevarenden inzake opleiding, diplomering en wachtdienst.

Daarnaast zal de Commissie de aquacultuur in de EU een stevige injectie geven om een einde te maken aan de stagnatie waarin deze sector de afgelopen 15 jaar vast is komen te zitten. Hiertoe wordt voorgesteld om de reikwijdte van de subsidiabele acties open te trekken zodat ook aquacultuuractiviteiten eronder vallen. Deze acties hebben tot doel het concurrentievermogen en de rendabiliteit van de aquacultuurbedrijven te vergroten, het imago van de sector en de perceptie ervan bij de consument te verbeteren en maatwerk af te leveren voor de planning van zowel de productie als de afzet. Bovendien zou de aquacultuursector tot het aanboren van nieuwe bronnen van inkomsten worden gestimuleerd aan de hand van maatregelen ter bevordering van, onder meer, hoogwaardige producten, de ontwikkeling van nichemarkten, de zoetwateraquacultuur, de multitrofe aquacultuur en de naleving van normen op het gebied van milieu, gezondheid en dierenwelzijn. Marktdeelnemers in de aquacultuursector zouden bovendien steun krijgen voor het consulteren van adviesdiensten op het gebied van bedrijfsontwikkeling, voor de omschakeling naar ecobeheer en naar biologische aquacultuur en voor het leveren van milieudiensten.

Voorts zouden de lidstaten de ontwikkeling van de aquacultuur in de EU moeten

ondersteunen door de administratieve rompslomp te vereenvoudigen, ruimte en wateren voor aquacultuurdoeleinden aan te wijzen en de instroom van nieuwkomers in deze sector te vergemakkelijken. Bovendien moeten de lidstaten een actieve rol spelen in het kader van de toekomstige open coördinatiemethode die een krachtig instrument kan zijn voor nationale strategieontwikkeling.

7. HOE KUNNEN WIJ ZORGEN VOOR DE LEEFBAARHEID VAN DE KUSTGEMEENSCHAPPEN OP LANGE TERMIJN?

Het EFMZV is gericht op mensen, meer bepaald kleinschalige vissers, en op kustgebieden die afhankelijk zijn van de visserij.

Dat kleinschalige vissers centraal staan in het Fonds, blijkt uit de specifiek op hen afgestemde maatregelen (zoals bedrijfsadviesdiensten), de hogere steunintensiteit en het verband tussen de financiële toewijzing en het aandeel van de kleinschalige vloot in de hele vissersvloot. In het nieuwe GVB (buiten het EFMZV om) zouden de bestaande toegangsbeperkingen in de zone van 12 zeemijl gehandhaafd worden, net als de huidige bepalingen op het gebied van controle, zoals de afwijking in verband met de apparatuur voor het volgsysteem voor vaartuigen.

Wat de kustgemeenschappen betreft, bouwt het EFMZV voort op het succes van de huidige as 4 van het EVF, met dien verstande dat er meer financieringsopties komen voor de duurzame ontwikkeling van visserijgebieden, dat het EFMZV eventueel kan worden gecoördineerd met lokale financieringsbronnen onder het EFRO en het ELFPO en dat er globaal gezien meer financiële middelen beschikbaar zullen zijn.

Geïntegreerde plaatselijke ontwikkelingsstrategieën zouden voor kustgemeenschappen een instrument moeten worden om nieuwe werkgelegenheidskansen te stimuleren, zowel binnen als buiten de visserijsector. Deze economische diversificering kan zich in tal van richtingen vertakken. Denk hierbij onder meer aan nieuwe banen in nieuwe maritieme sectoren in volle dynamische uitbreiding, zoals het visterisme en het valoriseren van het culturele erfgoed in visserijgebieden. Tegelijkertijd kunnen deze gemeenschappen de toenemende bijdrage van de visserij- en aquacultuuractiviteiten tot de plaatselijke economie ondersteunen aan de hand van acties om waarde aan deze activiteiten toe te voegen.

Het EFMZV omvat ook – en dat is een novum – een pijler "geïntegreerd maritiem beheer" (GMB)", die centraal wordt beheerd. De tenuitvoerlegging van het GMB zal helpen om nieuwe groei- en werkgelegenheidsmogelijkheden in de maritieme economie en in de kustgebieden te verkennen.

De lidstaten kunnen ook aanvullende maatregelen nemen in het kader van het EVF, door krachtiger in te zetten op as 4 als instrument om het proces van werkgelegenheidscreatie, dat in veel kustgebieden al van start is gegaan, te versnellen.

Tot slot biedt een strakkere coördinatie van de EU-financiering – via het gemeenschappelijk strategische kader, partnerschapscontracten en door de gemeenschap aangestuurde plaatselijke ontwikkeling – nieuwe mogelijkheden voor het creëren van banen in gebieden die op de visserij zijn aangewezen. Zo kan het Europees Sociaal Fonds worden gebruikt voor de omscholing van vissers en de verwerving van nieuwe vaardigheden door vissers en kunnen kustgemeenschappen rechtstreeks profiteren van EFRO-projecten voor stadsvernieuwing.